

Opgave 2 Artonauten

10 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met een voorbeeld dat oriënterende metaforen uitdrukken hoe ons lichaam op de wereld is georiënteerd 1
- een uitleg met een voorbeeld dat ontologische metaforen abstracte begrippen uitdrukken op basis van de ervaring met fysieke objecten 1
- een argument of Jacobs gelijk heeft dat de komst van de luchtballon zorgt voor een nieuw begrip van ruimte, met Lakoff & Johnsons opvatting dat oriënterende metaforen geworteld zijn in onze lichamelijke ervaring 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Lakoff & Johnson bevat onze taal oriënterende metaforen die uitdrukken hoe we met ons lichaam in de wereld staan. Je 'staat ergens boven', 'je zit er bovenop', 'je bent op de top van je kunnen'. 1
- Daarnaast bevat onze taal ontologische metaforen waarbij de ervaring met fysieke objecten gebruikt wordt om handelingen, emoties en ideeën als entiteiten te beschouwen. Zo gebruiken we onze ervaring met machines om te kunnen spreken over gedachten die vastlopen of de drang om even stoom af te blazen. Ontologische metaforen maken onzichtbare dingen tastbaar. 1
- Ik ben het eens met Jacobs dat de komst van de luchtballon ons begrip van ruimte heeft veranderd. De luchtballon biedt nieuwe manieren om met ons lichaam in de wereld staan. Volgens Lakoff & Johnson komen oriënterende metaforen voort uit onze ervaring. Als die ervaring verandert door nieuwe technieken, kunnen metaforen ook veranderen. Zonder luchtballon en andere aeronautische technieken zouden we niet spreken over een helikopterblik bij vergaderingen en zouden we mogelijk überhaupt niet spreken van 'overzicht' over een situatie. Overzicht, 'boven een onderwerp te staan', is als metafoor mogelijk doordat we met ons lichaam boven de aarde kunnen hangen. 1

of

- Ik denk niet dat Jacobs gelijk heeft dat de komst van de luchtballon ons begrip van ruimte verandert. Vóór de komst van de luchtballon spraken mensen ook al van een goddelijk perspectief vanuit de hemel op de aarde. Dat is metaforisch taalgebruik dat gebaseerd is op de ervaring om van bovenaf op de aarde neer te kijken, bijvoorbeeld vanaf een berg of een hoge toren. De ervaring van hoogteverschillen is niets nieuws in de manier waarop we met ons lichaam in de wereld staan. Er is alleen een nieuwe variant van deze ervaring bijgekomen met de luchtballon. Zoals Lakoff & Johnson laten zien zijn onze oriënterende metaforen geworteld in onze lichamelijke ervaring. En die lichamelijke ervaring om vanaf een hoogte ergens op neer te kijken, was er altijd al. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van de opvatting van Vroon & Draaisma dat mensbeelden historisch contingent zijn: veranderingen in de culturele context/in wetenschap en techniek beïnvloeden de metaforen die we gebruiken om te beschrijven wat er in onze geest omgaat 1
- een uitleg in welk opzicht de opvattingen van Vroon & Draaisma en die van Jacobs in tekst 1 verschillen: ontwikkelingen in techniek leiden volgens Jacobs tot metaforen die een nieuw perspectief op de wereld opleveren, terwijl volgens Vroon & Draaisma ontwikkelingen in techniek andere manieren mogelijk maken waarop we onszelf kunnen ervaren/beschrijven/begrijpen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Vroon & Draaisma leveren technologische ontwikkelingen nieuwe beelden om de mens te begrijpen. Zo werd met de uitvinding van allerlei nieuwe machines in de 16e en 17e eeuw de mens ook begrepen als een klok of uurwerk. En toen de computer werd uitgevonden werd de menselijke geest gezien als een computer. Historisch toevallige veranderingen in wetenschap en techniek zorgen dus voor nieuwe metaforen om onszelf te begrijpen. 1
- De komst van de luchtballon en later de helikopter leidde volgens Jacobs tot nieuwe metaforen om ons perspectief op de wereld te beschrijven. De wereld werd iets wat je van bovenaf kunt overzien en daarmee kunt beheersen. Vroon & Draaisma gaan echter nog een stap verder. Volgens hen kunnen ontwikkelingen in techniek leiden tot metaforen waarmee we onszelf op een nieuwe manier gaan begrijpen en waardoor ook een nieuw soort wetenschappelijke vragen mogelijk wordt. Neem bijvoorbeeld de uitvinding van de computer. Sindsdien is het gebruikelijk om onze geest ook als een soort computer te zien en vragen te stellen als: hoe wordt in ons geheugen informatie 'weggeschreven'? 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

12 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van de opvatting van Verbeek dat techniek ons moreel handelingsvermogen verandert: nieuwe technologie levert niet alleen nieuwe morele dilemma's op, maar verandert ook ons vermogen om met die dilemma's om te gaan 1
- een argumentatie met de opvatting van Verbeek of de techniek die Thwaites gebruikt de morele blik op dieren zal veranderen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Verbeek heeft technologie invloed op de manier waarop we morele keuzes maken. Hij geeft het voorbeeld van echoscopie. Dankzij die techniek is het mogelijk om al in een vroeg stadium keuzes te maken over het al dan niet afbreken van een zwangerschap. Maar daarmee verandert ook de betekenis van zwanger zijn. Zonder echoscopie was het verloop van een zwangerschap een lot dat je overkwam. Maar dankzij deze techniek zien we zwangerschap nu als een keuzeproces waarbij je aan de hand van informatie uit echoscopie keuzes moet maken over het toekomstige kind. 1
- Ik denk dat de techniek van Thwaites grote invloed kan hebben op onze morele blik op dieren. Doordat hij zich zo letterlijk mogelijk verplaatst in hoe het is om een geit te zijn, is het niet langer mogelijk om geiten alleen nog als middelen te zien om bijvoorbeeld melk of vlees te produceren. Dankzij deze techniek word je je ervan bewust dat geiten ook subjecten zijn en net als mensen behandeld zouden moeten worden en niet als gebruiksvoorwerpen. 1

of

- Ik denk niet dat de techniek die Thwaites gebruikt veel verandert aan de morele blik op dieren. Ik denk niet dat een paar protheses nodig zijn om je te verplaatsen in een geit. Kijk bijvoorbeeld naar hoe mensen met hun huisdieren omgaan. Simpelweg door veel tijd door te brengen met een dier, leer je, tot op zekere hoogte, zo'n dier te begrijpen en kun je je verplaatsen in de behoeftes van je hond of kat. Daar is geen techniek voor nodig. Het kan best zo zijn dat in sommige gevallen nieuwe technieken invloed hebben op de morele keuzes die we maken, maar ik vind het te ver gaan om te zeggen dat ons moreel handelingsvermogen daardoor verandert. Dat vermogen was er zonder die techniek ook al. Je hoeft echt niet in een geitenpak te gaan zitten om te snappen dat een geit het meer naar zijn zin heeft in een wei dan op een kinderboerderij waar de hele dag aan z'n oren wordt getrokken. 1

Vraag	Antwoord	Scores
13	maximumscore 2	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat Plessner met zijn beschrijving van de mens aansluit bij de biologische benadering, omdat mensen net als andere (gewervelde) dieren het centrum van hun ervaringen/handelingen zijn 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat volgens Plessner de biologische benadering niet voldoende is om de mens te beschrijven, omdat de mens excentrisch is: het wezen van de mens is van nature onbepaald 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Plessner was opgeleid als zoöloog en hij gebruikte die kennis om te laten zien dat mensen net als andere levende wezens zich op een bepaalde manier tot zichzelf en hun omgeving verhouden. Dat noemt hij positionaliteit. Hij zag daarbij grote overeenkomsten tussen mensen en andere gewervelde dieren, omdat gewervelden een centraal zenuwstelsel hebben dat bewegingen en gewaarwordingen coördineert. Mensen en andere gewervelden zijn zich in meer of mindere mate bewust van zichzelf als centrum van hun gewaarwordingen. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Maar Plessner geeft ook duidelijk aan dat de mens niet door biologische kenmerken gedetermineerd is. De menselijke bestaanservaring is open en onbepaald doordat mensen, in tegenstelling tot andere dieren, niet samenvallen met hun beleving van het handelen in het hier en nu. Mensen zijn excentrisch. Daarom is ook een fenomenologische beschrijving van de mens nodig. 	1
14	maximumscore 2	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat Adams' opvatting van muziek als kennis niet aansluit bij de empiristische opvatting dat kennis is gebaseerd op zintuigelijke waarneming, omdat Adams zich ook richt op wat buiten het zintuigelijk bereik ligt 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat Adams' opvatting van muziek als kennis wel kan aansluiten bij de constructivistische opvatting dat kennis actief geconstrueerd wordt door (de verbeeldingskracht van) de mens, want om muziek te ontdekken maakt Adams gebruik van een samenspel van zintuigen en verbeelding 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het empirisme gaat ervan uit dat kennis over de wereld alleen gebaseerd kan zijn op zintuigelijke waarneming. Adams zegt dat hij overal om zich heen muziek hoort. Maar juist de voorbeelden van de uitgestrektheid van de toendra en de stilte bij min 40 graden geven aan dat het niet om zuivere waarneming gaat, maar een artistieke vertaling daarvan door een kunstenaar. 1
- Daarom sluiten zijn uitspraken beter aan bij het constructivisme. Volgens het constructivisme structureert de mens zijn waarnemingen tot een betekenisvol geheel. Daardoor zijn verschillende kennissystemen mogelijk. Adams sluit hierbij aan. Hij gebruikt zijn verbeelding om een letterlijk ongehoorde ordening aan te brengen in de geluiden om hem heen. Waar andere mensen alleen druppels zouden horen, geeft Adams met zijn muziek ook andere mensen de mogelijkheid om die geluiden in een andere samenhang te horen. 1

15 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat een argumentatie of artonauten kunnen bijdragen aan het beantwoorden van de filosofische vraag naar de bestaanservaring van de mens, met:

- het voorbeeld van Adams of het voorbeeld van Thwaites, 1
- hedendaagse grensvervagingen, 1
- de rol van technologie 1

voorbeeld van een goed antwoord:

In het werk van Adams is de grens tussen mens en natuur vervaagd, doordat alles een onderdeel is van dezelfde klankwereld. Zo laat Adams zien hoe we niet buiten de natuur staan, maar hoe we er als mens een onlosmakelijk onderdeel van vormen. Dit is volgens mij hard nodig in een tijd waarin we met de klimaatcrisis in een nieuwe, nog onbekende situatie zitten, waarbij de oude grenzen tussen mens en natuur vervaagd zijn. Deze grensvervaging brengt een nieuw soort bestaanservaring teweeg, namelijk een waarin we gedesoriënteerd zijn doordat de oude, vaste scheidslijnen tussen mens en natuur verdwenen zijn. Zoals Jacobs aangeeft, werden wetenschap en techniek voorheen vooral ingezet om de natuur te beheersen en uit te buiten. Dat sloot helemaal aan bij de filosofie van die tijd. Om onze nieuwe verhouding tot onszelf en de natuur filosofisch te onderzoeken, hebben we artonauten als Adams nodig die onderzoeken hoe we ons opnieuw kunnen verhouden tot de levende en niet-levende natuur. Op die manier kunnen we een nieuw antwoord proberen te vinden op de vraag wat het betekent om mens te zijn in een tijd waarin we geconfronteerd worden met een onlosmakelijke, maar onoverzichtelijke verbinding tussen mens en natuur. 3

of

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

De filosofische vraag naar de mens is al zo oud al de mens zelf, want die vraag hoort bij wat het betekent om mens te zijn. Door ons bewustzijn zijn we in staat om na te denken over onszelf en onze plek in de wereld. Filosofen stellen de eeuwige vragen naar het goede, het ware en het schone. Die vragen worden in de hele geschiedenis opnieuw gesteld en daar zullen veranderende omstandigheden ongetwijfeld een rol in spelen. Maar filosofen kunnen dat ook prima zelf zonder 'artonauten'. Het is best grappig hoe Thwaites technologie gebruikt om een geit te worden, maar menig filosoof had hem van tevoren kunnen vertellen dat er een onoverbrugbare grens tussen mens en dier is. Hoe het is om een geit te zijn? Dat kun je nooit weten, alleen hoe het is om als mens een geit proberen te zijn. Er is in deze tijd veel aandacht voor zogenaamde grenservingen tussen mens en dier of tussen mens en natuur, maar dat verandert niets aan het oeroude gegeven dat de mens het enige wezen is dat de vraag naar zichzelf stelt. Dat is de oeroude bestaanservaring van de mens. En het onderzoeken daarvan is bij uitstek de taak van de filosofie.

3